

Museum Plantin-Moretus/ Prentenkabinet

Unesco-Werelderfgoed

AUTEURS: Iris Kockelbergh, Patrick de Ryneck, Bob de Groof

Het Museum Plantin-Moretus is een combinatie die wereldwijd haar gelijke niet heeft: u vindt er een oude en intact bewaarde drukkerij, een historisch huis-met-inboedel van een belangrijke familie, een kunstcollectie, een prachtige bibliotheek, een uitzonderlijk bedrijfs- en familiearchief én een merkwaardige binnentuin. Geen wonder dat recent eerst het archief als ‘Memory of the World’ van Unesco en vervolgens het geheel in de prestigieuze Unescolijst van het Werelderfgoed is opgenomen. Oprichter Christoffel Plantin (ca. 1520-1589) en na hem de familie Moretus maakten van hun bedrijf een wereldspeler en van hun huis een centrum van humanisme, waar grote geleerden en kunstenaars over de vloer kwamen. Sinds 1876 is dit huis een museum, dat vandaag de dag ook het Prentenkabinet bevat en een dynamisch studiecentrum is voor de boekdrukkunst en de prentkunst.

300 jaar familiebedrijf: een succesverhaal

Even voor 1550

Christophe Plantin, een Franse boekbinder en leerbewerker, vestigt zich met zijn vrouw Jeanne Rivière in het opbloeiende Antwerpen. De stad beleeft haar Gouden Eeuw en er is een belangrijke drukkersbedrijvigheid. In 1555 drukt Plantin – hij vernederlandste zijn naam soms tot Christoffel Plantijn – zijn eerste boekje. Als een handige zakenman glipt hij tussen de religieuze en politieke conflicthaarden door en twintig jaar later is de onderneming van deze *selfmade man* in Europa de grootste van haar soort, met zestien drukpersen en circa tachtig werknemers. Ze produceert, naast veel religieus werk, onder meer prachtige boeken op het gebied van het humanisme en de wetenschappen. In 1576 vestigt Plantijn de drukkerij aan de Vrijdagmarkt, op haar huidige plek. Aan het eind van zijn leven beleeft het trotse Antwerpen door de opstand tegen Spanje een economische terugval. Plantijn sterft in 1589.

1589-1610

Schoonzoon Jan I Moretus is de eerste van zowat tien generaties Moretussen. Hij werkt vanaf zijn veertiende in de Gulden Passer of de *Officina Plantiniana*, zoals de drukkerij in humanistisch Latijn heet, en huwt met Plantijns dochter Martina. Ondanks de moeilijke tijden houdt Jan tot aan zijn dood in 1610 de onderneming goed in stand. Dat doet hij onder meer door prachtig verzorgde publicaties te drukken voor de katholieke Kerk. Onder Jans zoon Balthasar I Moretus beleeft de *Officina* een nieuwe bloeitijd, onder meer dankzij de productie van liturgische werken voor de enorme Spaanssprekende katholieke markt. Ook van de plaatselijke kloosters en bisschoppen krijgt Balthasar veel opdrachten. Met de winst

bouwt hij het complex uit tot het geheel dat we vandaag de dag nog kunnen bewonderen. Zoals stichter Plantijn en zijn vader Jan vóór hem zal ook de intellectuele Balthasar belangrijke wetenschappelijke en humanistische boeken blijven drukken.

De 17de en 18de eeuw

Kort na Balthasars dood in 1641, een jaar na zijn vriend Rubens, breken voor Antwerpen opnieuw barre tijden aan. Zijn neef Balthasar II loodst de onderneming door de crisis, dankzij zijn afzet op de grote Spaanse markt. En ook in de 18de eeuw blijven de Moretussen gouden zaken doen. Maar de productie wordt routine en geslaagde beleggingen maken de welgestelde familie onafhankelijk van de drukkerij-uitgeverij. Ze houdt het bedrijf nog trots in stand, maar moderniseert het niet langer. De Industriële Revolutie gaat aan Plantin-Moretus voorbij. Dankzij die stilstand is het geheel nu een zo waardevol stukje industrieel erfgoed.

Het museum

In 1876 verkocht jonkheer Edward Moretus het hele gebouw mét inboedel aan de Belgische staat en de stad Antwerpen, om er een museum van te maken. De Gulden Passer ging een jaar later open als museum. Het ademt nog altijd de sfeer van luxe en welstand uit de 17de en 18de eeuw. Maar er is veel meer. Een kort overzicht:

- uniek zijn de intact bewaarde werkvertrekken uit de 16de en 17de eeuw. Het is alsof de drukkers, gieters, correcteurs, boekverkopers én de bedrijfsleider even het huis uit zijn. Bij die werkruimtes horen de prachtige

Het Prentenkabinet

Boeken werden en worden geïllustreerd, en daar werkten en werken ook grote kunstenaars aan mee, onder wie bijvoorbeeld Rubens, Van Dyck, Jordaens, maar ook moderne kunstenaars als Ensor, Wouters en vele anderen. Het Stedelijk Prentenkabinet heeft een grote collectie tekeningen en grafische kunst van Antwerpse of met Antwerpen verbonden kunstenaars uit de 16de en 17de eeuw en uit de moderne tijd. De collectie telt meer dan 75.000 stukken en is de tweede belangrijkste collectie in België.

typografische collecties met de oudste drukpersen ter wereld, het lettermateriaal, het alaaam, maar ook tekeningen, houtblokken, koperplaten, enz.;

- met de aanleg van de kostbare bibliotheek begon... Christoffel Plantin zelf! Vandaag de dag telt ze zowat 640 manuscripten en 25.000 banden: bijna alles wat hier in huis van de persen kwam, maakt er deel van uit;
- het bedrijfsarchief van deze belangrijke onderneming gaat van het midden van de 16de eeuw tot het laatste kwart van de 19de eeuw: zo is er geen tweede. Het belang van het archief is dan ook groot;
- de kunstcollecties en de stijlkamers bevatten zeldzaam goudleer, kostbare wandtapijten, luxemeubels en... schilderijen van Rubens en zijn atelier;
- de binnenplaats, mét de tuin, ziet eruit zoals ze er al rond 1640 uitzag: een harmonisch geheel in Vlaams-renaissancistische stijl. Het was toen al een toeristische attractie!

Een willekeurige inventaris.

Voor wie zich (niet) wil laten verrassen in een niet alledaags museum.

- Een 17de-eeuwse bibliotheek (25.000 boekbanden)
- Een persklaar drukkersbedrijf met winkel, ateliers en 300 jaar drukkersactiviteit
- Een minutieuze beeldreportage van de lijkstoet van Karel V (12 strekkende meter!)
- Een handgeschreven bijbel (1403) en een vijftalige (polyglot) bijbel (1573)
- De oudste drukpersen ter wereld
- Een binnentuin als stadsoase
- Een instapklare luxueuze Renaissance woning (stijlkamers, keuken, privé-kapel, alkoofkamer, salons, pronkkamers, volledig en met goede smaak ingericht en voorzien van alle 16de-eeuwse comfort)
- Google earth avant la lettre: de straten en pleinen van Antwerpen op een nauwkeurige plattegrond (1565).
- Een lijst van dé verboden boeken (1569)
- De eerste afbeelding van een aardappelplant (ca. 1580)
- Een lettergieterij waar de lettergieter beschikt over matrijzen met de oervorm van vele drukletters zoals de Garamond
- De eerste zakatlas uit de geschiedenis (1577)
- Rubens en Tuymans samen als broeders in de kunst, Panamarenko en Jordaens zij aan zij
- Een minutieus bedrijfsarchief (158 strekkende meter) dat u alles vertelt wat er te vertellen valt over de grootste uitvinding voor het internet: de boekdrukkunst

Een museum voor het publiek

Het museum is niet zomaar een drukkersmuseum, het is een historisch huis, een huis van een familiegeslacht, een museum met een belangrijke bewaarbibliotheek en een grote kunstcollectie, een archief over de mentaliteitsgeschiedenis van West-Europa in de 16de eeuw, een bewaarplaats voor de ontwikkeling van de typografie.

Om al deze facetten op een evenwaardige wijze te ontsluiten ontwikkelt het museum de volgende decennia haar werking rond vier krachtlijnen:

1) Ruim vier eeuwen familiegesciedenis, druk-innovatie en ondernemingszin staan centraal

Daarbij gaat de meeste aandacht uiteraard naar de eerste generaties van dit drukkersgeslacht, m.n. Christoffel Plantin en zijn familie en zijn opvolgers, Jan I Moretus en Balthasar Moretus en hun gezin. De rijkdom van het archief wordt ingezet om een kijk te brengen op de mensen achter de portretten, het leven achter de interieurs, de bedrijvigheid achter de drukpersen, de mondialisering achter de archieven en briefwisseling.

2) De verborgen collectie wordt nieuw leven ingeblazen

Eén van de eerste grote projecten wordt een verfrissend overzicht uit de collectie tekeningen van de 16de eeuw tot vandaag de dag. Naast de grote jaartentoonstellingen worden ook verschillende presentaties gebracht die tot doel hebben de eigen collectie te tonen. Die kunnen gaan van seizoensgebonden zaken, over stadsontwikkeling, moderne en hedendaagse grafiek en tekenkunst tot muziekdrukken en middeleeuwse handschriften.

3) We treden buiten ons historische kader, letterlijk en figuurlijk

Museum Plantin-Moretus/Prentenkabinet moet meer verankerd worden in zijn buurt – een buurt die in de 16de eeuw zowat het drukkershart van Europa was – en zijn relatie met vakgenoten verhelderd. De essentie van het werk van Plantin als drukker, m.n. kwaliteitsvol drukwerk (scherp verzorgd zetwerk, mooie bladspiegels, rijkdom aan letterfondsen en zijn belang in de rol van de ontwikkeling van de boekillustratie) en zijn visie op ondernemingschap als toetssteen nemen om projecten te ontwikkelen rond de evolutie van deze elementen van het boekenvak in Vlaanderen.

4) Een huis voor het publiek

Het museum heeft een enorm potentieel voor heel verschillende publieken: geschiedenis, humanisme en geloofsbeleving, stemmige interieurs in een rijke patriciërs woning, het pand als monument en industrieel erfgoed, de cartografie en de wetenschap, techniek en de drukkerij, de tuin en het besloten hofke, het dagelijks leven in de 16de-17de eeuw. Dit alles zetten we in om de bezoekers nog meer te laten genieten: zowel voor kinderen, gezinnen, individuele bezoekers, onderwijs als toeristen werken we op maat kwaliteitsvolle programma's uit om het bezoek tot een authentieke ervaring maken. Hiervoor is een ruim aanbod voorzien dat regelmatig aangevuld wordt:

- Drukdemonstraties op een kopie van de 16de eeuwse pers
- Rondleidingen met een gids
- Speciaal pakket voor blinden en slechtzienden
- Gratis audiotour
- Bezoekersgids aan 5 euro belicht de verschillende facetten van het 'Complex woning-atelier-museum Plantin-Moretus'

- Aanbod voor kinderen en scholen:
 - MuseJA! Een actief doe-, denk- en leerspel voor kinderen van 6-12 jaar
 - Twee verschillende speurtochten op papier voor kinderen tussen 8 en 12 jaar: Sprekende prenten en In-druk
 - Voor kleuters wordt een aanbod ontwikkeld
- Interactief bezoek voor het vierde jaar secundair onderwijs met zowel cultuur als economie als invalshoek:
 - Druk bezig in de 17de eeuw
 - Op zoek naar de bronnen van de wetenschap
- Ateliers/Workshops: aanbod voor groepen, van 8 tot 88.
 - Gieten, zetten en drukken
 - Etsen
 - Boekbinden
- Ateliers tijdens schoolvakanties
- Dagarrangementen voor volwassenen:
 - Een Gouden Eeuw in loden letters
 - Het geheime spoor van de wetenschap
- Eind 2010 wordt een nieuwe museumwinkel geopend met een breed aanbod voor zowel kinderen als volwassenen. ■

Museum Plantin-Moretus/Prentenkabinet

Vrijdagmarkt 22-23

2000 Antwerpen

Open van dinsdag tot zondag van 10-17 u.

Tel.: 03 221 14 50

E-mail: museum.plantin.moretus@stad.antwerpen.be

Website: www.museumplantinmoretus.be